ПРИНУКА

В отця Ладичинського, досить заможного пароха села Гортопів, сьогодні літній празник. Гості сідають за стіл до вечері. Всі випили вже по чарці і їдять шинку. Три панни Ладичинські — Наталка, Клав дія і Ольга — ходять з полумисками і припрошують. Кожда має пильнувати своїх гостей і уважати, щоби чого не бракло. Гості слухають панночок, беруть, їдять та дивляться з вдоволенням на свої тарілки, положені одна верх другої. "Треба лишити місця на дальші страви",— думає собі сей і той, поглядає на салати, компоти, соси, овочі, тіста і торти на столі та чекає на те, що прийде.

Панна Наталка, здорова, рум'яна брюнетка, доглядає молодого нежонатого професора гімназії, доктора Степана Буркевича. Нічого казати, він їй подобається... Літ єму не більше як з тридцять, з лиця "уйде", на носі цвікер, волосся на причілку трохи проріджене — ну, та се дрібниця.

— Пане доктор, може, паштета?

Пан доктор не хоче Наталці відмовити, бере кусень паштета і їсть. Ледви се з'їв, приходить панна Клавдія:

— Пане доктор, чудесний авшгїік... Кавальчик! Доктор не хоче й Клавдії відмовити і їсть авшпік.

— Може, ще кавальчик? Прошу дуже! Чей я від вас коша не дістану?

Професор дивиться, хто се знову єго просить: се наймолодша, Оля, кругленький смотрик, невеличкий, але найвід-важніший із сестер.

— Не будете гніватися, як я вже подякую?

— Буду гніватися, навіть дуже.

— Ну, то я ще возьму, але тільки раз на вилки... Професор бере раз на вилки, і Оля відходить вдоволена.

Настає маленька пауза; панни відходять до кухні. Гості п'ють пиво. В хаті гамір.

По хвилині приходить з кухні сама господиня дому, ціла рум'яна від кухонного жару. За собою веде чвірку з полумисками — три доні і четверту наймичку, по-святочному прибрану. Бистрими очима дивиться на стіл і на гостей і бачить відразу, чи все в порядку.

— Наталко, зачинай від пана доктора! — приказує мати, мов на війні.

Наталка йде з полядвицею, куди її післали. Мати іде до старших гостей.

Буркевич чує вже тепер, що душа сита, але бере кусень полядвиці, до того всякої огородовини і їсть. "Ще тілько се з'їм — і годі!" — постановляє собі.

О. парох уважає сю хвилину за відповідну, щоби випити за здоровля о. декана і кондеканальних, котрі сьогодня стільки напрацювалися. Самих людей до сповіді мали з тисячу. Всі п'ють.

— Пане доктор, прошу ще кусник полядвиці! Доктор дивиться: се сама пані Ладичинська просить.

— Прошу пані не гніватися, я вже дякую, не можу.

— Так панство мало їдять,— скаржиться пані вголос, щоби всі чули. — Може, не добре? На селі так трудно всього дістати. Чекайте, пане

доктор, я вам виберу сама маленький кавальчик. Отсей буде добрий! Наталко, подай-но салату! А може, іншої ярини? Дай-но, Клавдзю, тамту са-лятирку!

Буркевич дивиться, що се вже остання тарілка перед ним, гадає, що вже конець вечері, боїться відмовити пані і їсть кавальчик, вибраний нею. Нічого собі, справді добрий

Отець декан-москвофіл встає і п'є на здоровля всіх все-чесніших, вс-епочтенніших і високоблагородних і особенно самого господаря і госпожі доматорки. Всі співають "Многія літа" на ноту "Шумі, Маріца". Се молодіж видумала якесь таке чудне мшоголіття...

Панни і дві наймички збирають зі стола тарілки і кладуть чисті. Буркевич, зовсім уже наїджений, думає, на що се? Але за хвил-ину бачить: панна Наталка несе на великім полумиску печене порося, таке рум'яне, таке симпатичне, що, без пониження людського достоїнства і без гріха на сумлінні, варто єго поцілувати. Очі має з білка і перцю, в зубах хрін, а хвостик догори закручений, як живий. Чудо!

Порося, ушкоджене тілько в околицях живота, доходить небавом до пана доктора. Сама пані Ладичинська провоз джає порося на тій остатній дорозі в незнану країну.

— О пане доктор! — застерігається она відразу.— Се не може бути, аби ви не їли. Я знаю, що ви у великім місті привикли до ліпшого ("Де ж там!" — скрикнув по правді професор), але, чим хата багата... Прошу! Чекайте, я вам вкраю сама... Прошу їсти, се м'ягоньке, як риба. А ще начинки!

— То забагато, пані! — бороніться професор.— Прошу надібрати хоч з половину!

— Не можна, пане доктор; хто ж бачив?! Іще скажете, що жалую. Нині роковий празник! їжте, їжте, то не зашкодить.

Господиня відходить до інших гостей, професор пробує їсти. Нічого собі порося, хоч зі свинського роду, але смачне.

— Може, ще кавальчик? — прискакує панна Наталка.

— Боже борони! — відповідає Буркевич, майже настрашений, а про себе думає собі: "Ну, слава богу, годі вже! Гріх обжирства поповнив, се певно! Але се вже чей конець?"

П'є четверту склянку пива. На душі єму легко, там нема ні дрібки сумніву, що хтось тут, у сій хаті, єму не рад. Він думає над тостом в честь панночок. Треба сказати — а добре бачить, що ніхто сего не зробить, тілько він. Встає, дзвонить у склянку і по дуже поетичнім переднім слові на тему патріархальних звичаїв і знаної ще з часів св. Володимира української гостинності, переходить до дому панства Ладичинських і бачить ту три ясні зорі: Наталку, Клавдзю і Олю. Ті зор-і освічують не лише небозвід над селом Гор-топами, але й над дальшою околицею. Сеедечним бажанням професора є, щоби сі зорі присвічували всім людям якнайдовше, а зокрема "кожному молодому, як іде додому".

Від таких зірок шлях життя ясний, не заблудиш і до мети дійдеш, на здоровля їм! В руки панни Наталки!

— Зривається "Многая літа", Як вітер, грімке і з баритоновим солом, і з повторюванням "многая-гая-гая літа-та-та" — одним словом, величне і щире.

Панночки кланяються, усміхаються і біжать у кухню. Тим часом наймичка подає знову свіжі тарілки.

— Ох! Господи! А се що буде?! — зітхає доктор і чує неспокій душі.

Що буде, се він зараз бачить: се індик і смажені курята. До того всякі компоти!

"Розтратні люди, але щирі, не жалують",— думає собі.

— Пане доктор, я вам сама виберу кавальчик білого м'яса,— приговорює пані Ладичинська коло него.— А може, ви волите лабку?

— Пані ласкава,— благає професор сердечним голосом.— Адже я бачу вашу щирість! Я справді не можу вже! Цілую руки!

— Так-то так! — нарікає жалісливо господиня.— Доньки мої величаєте, а їсти того, що они наварили, не хочете. Певно, недобре! Я вже не маю навіть смілості просити!

— Пані! — промовляє професор, як у школі, дуже поважно.— Все у вас чудесне, смачне, але я не привик, не можу... єй-богу!

— Ну, то хоч кавальчик! Отсю маленьку лабку? Добре? Маленька лабка лягає перед професором на тарілці, але

він єї вже не їсть.

Пані Ладичинська бачить се здалека і шепче енергічно Наталці в вухо:

— Якби він хотів тебе брати, то бігме, що не дам! Адже то якийсь хорий чоловік! Нічого не їсть.

Панна Наталка дивиться з жалем на Буркевича,— справді, нічого не їсть, але веселий, сміється, щось розмовляє з сусідом. "Може, легуміну буде їсти?" —думає она собі і в серці чує правдивий смуток.

Приходить чеколадова легуміна. Професор бере. На душі у Наталки легшає. Чей таки не хорий чоловік?

Потім морожене. І сего бере Буркевич. Ну, слава богу! Вино п'є, мороженого навіть другий раз бере — здається, здоровий.

Гості встають. Священики хрестяться і моляться. Всі дякують собі посполу за товариство.

Буркевич дякує також і виходить до саду. На небі зірок більше, як у хаті, у саду милий холодок.

— Ох! Господи! Як же я об'ївся! — зітхає він.— На тиждень вистало би.

Надходить священик, товариш професора ще з гімназії.

— Страшно! — нарікає Буркевич.

— Що страшно? — питається товариш.

— Страшно наївся! Де ж так можна?! Просять і просять!

— Ладичинські добрі люди.

— Я сам бачу і знаю, що добрі, тілько... най чорт побере такі патріархальні звичаї!

— Ходи до хати!

— Чекай, най відсапну!

— Ох! ох! ох! ото! Як можна так обгодовувати християнина? !

— Пане доктор! — чути голос Наталки в саду.— Де ви?

— Я тут. Ох! ох!

Товариш відходить — розуміє діло.

— Може, ще чаю нап'єтеся? — питається Наталка.

— Нічого вже, панночко люба, хоч бийте мене! Тілько дайте мені ще свою ручку поцілувати на десерт!

— Не можна! Я не їмосць!

І панна Наталка втікає додому. Але на ґанку вже стоїть її мама, котра все бачить, все чує і всюди є. Она бере доньку в сіни і шепче їй в вухо:

— Ти не осмілюй єго занадто! Се якийсь хорий чоловік... їсти не хоче... Потім возися з ним по купелях. Не спіши! Врешті, побачимо...

Панна Наталка, трохи засмучена маминою діагнозою, старається нагадати собі, чи Буркевич їв досить, чи мало, визирає цікаво з ганку в сад і бачить, як він вертає в хату.

— А я за вами, панно Наталко! — кричить здалека. Наталка ховається в сіни, але слідить пильно, чи він

справді йде за нею. Він йде.

1913